

A NÉPESSÉG SZÁMÁNAK VÁRHATÓ ALAKULÁSA BÁCS-KISKUN MEGYÉBEN 1971—1991 KÖZÖTT KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A MEZŐGAZDASÁGI MUNKAERŐ HELYZETRE

Írta: MOHOLI KÁROLY

A társadalmi szükségletek mind magasabb színvonalon való kielégítése csak a gazdasági növekedés emelkedésével párhuzamosan valósítható meg. Ennek érdekében szükséges a foglalkoztatottság racionális határig való bővítése, valamint a termelékenység folyamatos emelése. A fenti célkitűzéseket szolgálja az állóalap növelése, a kapacitáskihasználás javítása, továbbá a technikai színvonal rendszeres korszerűsítése. A gazdasági növekedés és ennek megfelelően a lakosság életszínvonalának emelkedése azonban csak akkor valósítható meg, ha a legfőbb termelő erő, a népesség száma és korösszetétele kedvezően alakul.

Bács-Kiskun az alacsony népsűrűségű (1970-ben 69/km²) területek közé tartozik, ahol a tényleges szaporodás évenkénti üteme (1960-ban: 0,04, 1970-ben: 0,21%) mélyen az országos átlag alatt áll.⁽¹⁾ A megye különböző területein is nagy különbségek vannak. Viszonylag kielégítő a Homokhátságon élők természetes szaporodása, míg határozottan kedvezőtlen a bácskai és a Duna melletti területeké. Érdemes megemlíteni, hogy ez a sajátos különbség évtizedekre vezethető vissza és napjainkra is jellemző. Erre mutat a népesség területi megoszlását és változását ábrázoló táblázat is, amelyből jól kitűnik, hogy az utóbbi száz év alatt a homokhátsági területek községekben élők száma megkétszereződött, míg a kötött talajon élő népesség alig változott (1. táblázat). A Duna-menti városok lakossága is csak az utóbbi évtizedekben emelkedett számottevően. Kecskemét, Kiskunhalas lakossága száz év alatt több mint két és félszeresére nőtt, míg a többi város csak a másfélszerest haladta meg.

1. táblázat

A népesség területi megoszlásának változása (1870—1970) ezer főben

Közigazgatási egység	1870	1900	1930	1949	1960	1970
Baja	21	24	28	28	30	35
Kalocsa	9	11	12	12	14	16
Kecskemét	31	43	54	57	66	78
Kiskunfélegyháza	20	27	32	31	33	34
Kiskunhalas	11	15	21	24	26	28
Bajai járás községei	67	70	73	78	70	64
Kalocsai járás községei	63	67	71	76	72	66
Kecskeméti járás községei	43	73	100	113	113	105
Kiskőrösi járás községei	24	39	59	66	64	61
Kiskunhalasi járás községei	32	55	81	92	85	76
Kiskunfélegyháza-környék községei	7	9	12	13	13	11
A városok összesen:	92	120	147	152	169	191
A megye összesen:	323	433	541	589	586	574

A megye népességének száma 1949-ben érte el csúcspontját. A következő évtizedben enyhén csökkent, majd az 1960-as években 12 ezerrel (2,1%) esett vissza. Ebben az évtizedben a természetes szaporodás üteme 2,6‰ volt, mélyen az országos átlag alatt (3,5‰), ugyanakkor az elvándorlás jelentősen növekedett.

A megyén belüli vándorlások üteme is megnőtt. A községek lakóinak száma 34 ezerrel, míg a külterületeké 46 500 fővel csökkent.

A megyéből való elvándorlás az ország sajátos fejlődésére, és a megye gazdasági helyzetére vezethető vissza. A tervgazdálkodás megkezdése utáni években a nép-gazdaság rendelkezésére álló erőforrásokat a legkedvezőbb adottságú területek fejlesztésére összpontosították, miáltal az Alföld mezőgazdasági jellegű megyei háttérbe szorultak. Ezekben rövidesen foglalkoztatási gondok léptek fel, míg az iparosodó területeken munkaerőhiány állt elő és ennek természetes velejárója volt az elvándorlás. Legnagyobb számban a kevésbé kedvező földrajzi fekvésű községekből és főként azok külterületeiről költöztek el [2].

A mezőgazdaság szocialista átalakulásával kapcsolatos átrétegződés is közrejátszott az elvándorlás alakulásában. Bács-Kiskun megye alacsony természetes szaporodási aránya és nagy elvándorlási különbözete hasonló a Dél-Alföld másik két megyéjéhez (Csongrád, Békés). Kedvezőbb népesedési helyzet csak az 1970-es években, az egykori mezőgazdasági jellegű területek fokozottabb ipasosítával alakult ki. Az átrétegződés és a belső vándorlás folyamata azonban napjainkra is jellemző és ez a gazdasági átalakulás természetes következménye.

A vándorlással kapcsolatos a népesség nagyobb településekbe való fokozott koncentrálódása is. A megyére a nagyhatárú községek és városok jellemzőek. Még 1970-ben is 100 km²-re csak 14 település jutott, szemben az országos átlaggal (35). A községek, városok lakosságának azonban több, mint 40%-a külterületen élt. A koncentráció folyamán a megye 108 községe közül csak négynek (Dunaegyháza, Dusnok, Kiskőrös, Kunfehértó) népességszáma növekedett, míg a többi összesen 34 ezerrel esett vissza. A lakosság szám csökkenési üteme a legkisebb lélekszámú községekben volt a legerősebb (13%), míg a 10 ezernél népesebbekben csak 2%. Így a városok népességszámának növekedése, valamint a népesebb községek mérsékeltébb ütemű csökkenése fokozta a megye népességkoncentrációját. Míg 1960-ban a lakosság 42%-a, addig 1970-ben már 46%-a 10 ezernél nagyobb népességű településeken élt.

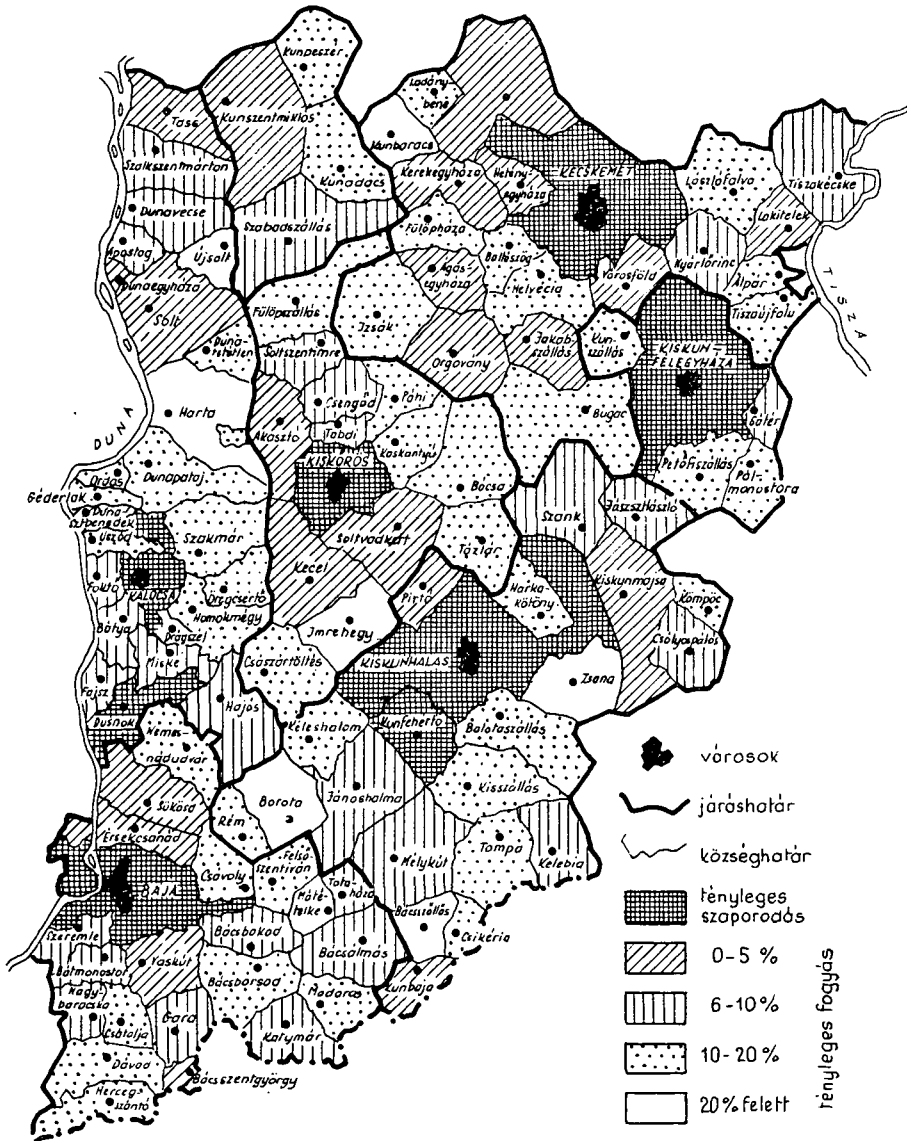
A megyén belül legerősebb népességcsökkenés a kiskunhalasi járásban következett be. Ez az ország legritkábban lakott területe. A nagyarányú visszaeséshez hozzájárultak a kedvezőtlen természeti adottságok (pl. a gyenge minőségű homoktalajok) valamint a nagyobb községekhez közlekedésileg nehezen kapcsolható szétszórt településhálózat. Az infrastrukturális ellátottság, a városoktól való távolság továbbra is befolyásolja az elköltözés ütemét és éppen azért az elvándorlás erőssége területenként különböző [3].

Az alacsony szintű természetes szaporodásból következő fogyás elsősorban a Duna-menti területre jellemző. A bajai járás, annak ellenére, hogy 1870—1949 között jelentős népességgyarapodás volt, az utóbbi évtizedek nagyarányú természetes fogyása és elvándorlási különbözete folyamán száz év alatt csak 2200 fővel gyarapodott. A kalocsai járás községeinek felére is a természetes fogyás jellemző.

A természetes szaporodás csökkenéséhez és az elvándorlás ütemének emelkedéséhez jelentősen hozzájárult a mezőgazdasági termelési viszonyok megváltozása is. A jól gépesíthető szántóföldi növénytermesztési munkaerőigénye fokozatosan csökken, ami munkaerőfelesleget, foglalkoztatási nehézséget okoz [4]. Így ezeken a terü-

leteken a tényleges fogyás üteme a jövőben is várható. A népességszám-változásokat az alábbi vázlat fejezi ki (1. ábra).

Az ábrából kitűnik, hogy hét községben a 10 év alatti csökkenés meghaladja a 20%-ot. Ezek közül Borota, Bácsszőlős, Imrehegy, Kunbaracs, Újszolt és Zsana visszaesésében a gazdasági tényezők mellett különösen negatívan hatott a kedvezőtlen közlekedési kapcsolat. A Duna-menti Harta község viszonylag kedvező földrajzi helyzete ellenére is népességszökkenést mutat, ezért itt feltétlenül gazdasági szerkezeti változtatás kívánatos.

1. ábra. A népességszám területi változásai 1960–1970 között.

A közigazgatási egységek természetes szaporodását és vándorlási különbözetét összefoglaló táblázatban kifejezésre jut a községek vándorlási vesztesége és a városok felszívó szerepe. (2. táblázat)

2. táblázat

A természetes szaporodás és a vándorlás területi különbségei (1960—1969 között)

Közigazgatási egység	Természetes szaporodás	Vándorlási különbözet	Ezer lakosra jutó	
			természetes szaporodás	vándorlási különbözet
Baja	70	3 873	2	153
Kalocsa	619	1 727	45	114
Kecskemét	3 081	6 670	46	151
Kiskunfélegyháza	1 220	- 355	37	- 13
Kiskunhalas	735	1 913	29	82
Városok összesen:	5 725	13 828	34	106
Bajai járás községei	223	- 7 617	3	- 122
Kalocsai járás községei	342	- 6 751	5	- 120
Kecskeméti járás községei	4 846	- 12 345	43	- 146
Kiskörösi járás községei	1 544	- 5 127	23	- 124
Kiskunhalasi járás községei	2 067	- 10 820	24	- 159
Kiskunfélegyháza városkörnyék községei	459	- 2 152	37	- 221
Községek összesen:	9 481	- 44 812	22	- 139
A megye összesen:	15 206	- 30 984	26	- 69

A táblázat jól kifejezi a Duna-menti alacsony természetes szaporodású közigazgatási egységeket, valamint azt, hogy a városok a községi elvándorlóknak csak alig egyharmadát vették át, míg a többi a megyét is elhagyta.

A gazdasági fejlődés sajátos népességkoncentrációt kíván meg, de ez nem ellenkezik a területen levő városok fejlesztésével, a decentralizált központok szerepének növelésével.

A távlati munkaerőhelyzetet erősen befolyásolja a népesség nem és kor szerinti megoszlása, valamint ezek arányának várható alakulása. Bár a legutóbbi két népszámlálás közötti időben a nők száma 9 ezerrel, a férfiaké 3 ezerrel csökkent, a nők száma mégis 13 ezer fővel haladja meg a férfiakét. Az ezer férfira jutó nők száma az 1960. évi 1068 fővel szemben 1970-re 1046 lett. Így a nemek aránya kiegyenlítetté vált. A területi különbségek azonban nagyok maradtak. Városokban a nők aránya ma is jóval magasabb mint a községekben. Ezt fejezi ki a 3. táblázat.

A városok közül a nők aránya Baján a legnagyobb, míg Kecskeméten a legalacsonyabb. A nők nagyobb száma főként az idősebb korcsoportokban van, míg a 14 éves korig a fiúk aránya kedvezőbb. Az utóbbi évtizedben a kedvezőbb szociális ellátottság és a jobb egészségügyi viszonyok következtében különösen megnőtt az idősebb korúak aránya (4. táblázat).

A népesség kor szerinti megoszlásában különösen feltűnő, hogy a 15 éven aluliak aránya 4,2%-kal csökkent, ami számszerűleg 27 ezer fővel (18%-kal) való esést jelent. Ugyanakkor a 60 évesnél idősebbek száma 20 ezer fővel (34%-kal) emelkedett. A produktív korúak minimális csökkenése az összlakosság változásának arányával párhuzamos. A hosszabbodó életkort fejezi ki az, hogy a negyven éven aluliak aránya az 1930. évi 71%-ról 1970-re 57%-ra esett vissza, míg a hatvan évnél idősebbeké 10-ről 18%-ra emelkedett (5. táblázat).

3. táblázat

A népesség nemek szerinti megoszlása és a nemek aránya a városokban és községekben

Közigazgatási egységek	A népesség megoszlása 1970-ben			1000 férfira jutó nő		
	összesen	férfi	nő	1949	1960	1970
Baja	34 650	16 487	18 163	1185	1168	1102
Kalocsa	16 084	7 701	8 389	1175	1222	1089
Kecskemét	77 963	37 772	40 191	1135	1059	1064
Kiskunfélegyháza	34 073	16 425	17 648	1111	1061	1074
Kiskunhalas	28 602	13 820	14 782	1110	1032	1070
A városok összesen:	191 372	92 205	99 167	1138	1086	1076
A községek összesen:	382 637	188 395	194 242	1041	1060	1031
A megye összesen:	574 009	280 600	293 409	1065	1068	1046

4. táblázat

A népesség megoszlása korcsoportonként és nemenként (%-ban)

Év	1960-ban			1970-ben		
	férfi	Nő	összesen	férfi	nő	összesen
0—14	13,0	12,6	25,6	11,0	10,4	21,4
15—39	17,8	18,5	36,3	18,1	17,7	35,8
40—59	11,5	12,6	24,1	11,9	13,0	24,9
60—	6,1	7,9	14,0	7,9	10,0	17,9
Összesen:	48,4	51,6	100,0	48,9	51,1	100,0

5. táblázat

A népesség korcsoportok szerinti változása

Korcsoport (év)	A százalékos megoszlás		
	1949	1960	1970
0—14	26,6	25,6	21,4
15—39	37,8	36,3	35,8
40—59	23,8	24,1	24,9
60—	11,8	14,0	17,9
Összesen:	100,0	100,0	100,0

Az egészségügyi és szociális viszonyok javulásával a várható élettartam a század elejéhez viszonyítva közel kétszeresére emelkedett, és a férfiaknál kb. 67, a nőknél 72 év.

A népesség számának várható alakulása

Az általános gazdasági és társadalmi fejlődésből, valamint a népszámlálás adatainak figyelembevételéből megállapítható, hogy a megye népességének száma a távlati tervidőszakban lényegesen nem változik. A jelenlegi korösszetételből következik,

hogy 1978-ig a 30 év. alatti női népesség aránya növekszik és ennek megfelelően a születések emelkedése várható. Ezzel szemben 1980 után a korösszetétel kedvezőtlené válása következtében a születések aránya ismét csökken és 1984 után, az 1970-es évek elején kialakult szint alá kerül. Az újabb demográfiai hullámvölgyet csak úgy lehet elkerülni, ha 1978-tól kezdődően nagyobb hatású központi népesedéspolitikai intézkedéseket hajtanak végre. Erre addig van szükség míg az 1960-as években született alacsony létszámú női nemzedék eléri a 18—28 éves kort [5].

A születések arányának változása hosszabb távlatban is szoros kapcsolatban van a propagatív korú (15—49 éves) nők számának és korösszetételének alakulásával. Ezt fejezi ki a 6. táblázat.

6. táblázat

A népesség számának alakulását befolyásoló tényezők (1971—1991 között)

M e g n e v e z é s	1971	1976	1981	1986	1991
A propagatív korú nők száma (ezer fő)	141,7	138,4	133,0	131,0	131,0
A propagatív korú nők aránya az össznépességben belül	25,1	24,5	23,5	23,2	23,2
Ezer propagatív nőre jutó élveszületés a megyében	57,2	65,7	65,3	60,8	60,0
Ezer propagatív nőre jutó élveszületés országosan	55,8	64,6	61,9	56,6	56,1
Az élveszületések száma (ezer fő)	8,1	9,1	8,7	8,0	7,9
Ezer lakosra jutó élveszületés	14,3	16,1	15,5	14,1	14,0
Ezer lakosra jutó halálozás	12,6	13,2	13,7	14,0	14,0
Ezer lakosra jutó természetes szaporodás a megyében	1,8	2,9	1,6	0,1	0,0
Ezer lakosra jutó természetes szaporodás országosan	2,6	3,7	2,0	0,4	0,1

A táblázatokból jól kitűnik, hogy a propagatív korú nők számának közel 11 ezer fővel való csökkenése, csaknem azonos arányban érvényesül a születések számában. A lakosság természetes szaporodásának aránya sem mutat kedvező képet. Az országos viszonylatban is alacsony értékek szoros kapcsolatban vannak a korösszetétellel.

Bács-Kiskun megyében jelentősen megnőtt a 60 éven felüliek aránya és ennek megfelelően 1971-től a hosszútávú tervidőszak végéig lassan, de állandóan emelkedik. Így az ezer lakosra jutó halálozások száma az országosnál kedvezőtlenebb. Ezt fejezi ki a 7. táblázat.

Az élveszületések és halálozások előrejelzése adja a természetes szaporodás várható alakulását. A hosszútávú tervidőszakon belül a legmagasabb szintet (1700 fő)

7. táblázat

Ezer lakosra jutó halálozások száma 1971—1991 között

	Év				
	1971	1976	1981	1986	1991
Megyei értékek	12,6	13,2	13,7	14,0	14,0
Országos értékek	11,9	12,5	12,9	13,2	13,3

1975-ben éri el, majd fokozatos csökkenés várható, és 1986-tól a tervidőszak végéig az elveszületések száma már alig ellensúlyozza a halálozásokat.

A várható munkaerők számát erősen befolyásolja a munkaképes koron felüli korcsoportba jutók száma. A teljes tervidőszak alatt az 1971. évi 123 ezerből 1991-re 127,7 ezerre emelkedik. Jelentősen változik a 60, illetve 65 éven felüliek száma. Az 1971. évi 88 ezerből 1991-re 94,6 ezerre emelkedik úgy, hogy közben az 1980-as években visszaesik és 1983-ban ér el egy mélypontot (90,5 ezer fő).

Az elmúlt évtizedben tervszerűen végrehajtott ipari és mezőgazdasági beruházások következtében, az elvándorlás fokozatos csökkenésére lehet számítani. Az ezer lakosra jutó vándorlási különbözet, amely 1971-ben 3,0 volt, 1991-re 0,2 főre esik vissza. A változások számszerű értékeit a 8. táblázat foglalja össze.

8. táblázat

A vándorlási különbözet 1971—1991 között (ezer főben)

	Évek				
	1971	1976	1981	1986	1991
Az elvándorlási különbözet	-1,7	-1,1	-0,9	-0,5	-0,1

Az elvándorlás várható alakulásának értékelésekor figyelembe vettük a mezőgazdasági lakosság arányának tervszerű csökkenését, az ipari munkahelyek, valamint szolgáltató ágak növekvő munkaerőigényét.

A foglalkoztatási viszonyok alakulása

Az elmúlt két évtized alatt a természetes szaporodás értéke jelentősen ingadozott. A népesség korösszetételében főként a munkaképes kornál idősebbek számának a növekedése, valamint ezen koron aluli népesség csökkenése jellemző. 1950 és 1970 között a munkaképes kornál idősebbek száma 31,6 ezer fővel (38%-os) emelkedett, ugyanakkor a munkaképes koron aluli népesség száma 33,9 ezer fővel (21,6%-kal) esett vissza. Kedvezőtlen volt a munkaképes korú népesség alakulása is, amely mintegy 20 ezer fővel csökkent.

Említést érdemel, hogy a foglalkoztatottság gyors ütemű bővülése következtében a népesség 2,5%-os visszaesése ellenére is 21,4 ezer fővel emelkedett az aktív keresők száma. A foglalkoztatottság ágazati szerkezetében való változás egyrészt a mezőgazdaság, másrészt a többi gazdasági ág között oszlott meg.

A népesség korösszetételének alakulásából következik a munkaerőhelyzet várható alakulása. Ennek értékeléséhez a 9. táblázatban mutatjuk be a változásokat.

9. táblázat

A népesség korösszetételének várható alakulása (ezer főben)

Év	0—13 éves		14—59 éves férfi 14—54 éves nő		55 illetve 60 év felettek		Összes népesség
	fő	%	fő	%	fő	%	
1971	108,4	19,2	333,4	59,0	123,0	21,8	564,8
1976	109,0	19,2	335,0	59,2	122,0	21,6	566,0
1981	116,6	20,5	328,4	57,8	123,0	21,8	568,0
1986	116,7	20,6	323,2	51,1	126,3	22,3	566,2
1991	113,8	20,1	323,3	57,2	127,7	22,7	564,8

A munkaképes korúak száma 1971—76 között kb. 1,6 ezerrel emelkedik, majd 1976—81 között 6,6 ezerrel csökken. Ezt követően átmeneti emelkedés várható, de 1981—86 között is 5,1 ezerrel marad el a tervidőszak kezdeti értékétől. Ezután lényegében véve kiegyenlítődés következik, és az 1971. évi létszámot érik el. Annak ellenére, hogy átmenetileg a munkaképes korúak létszáma csökken, főként a mezőgazdaság vonatkozásában számolni kell, a munkaképes koron felüli aktív keresőként számbajöhető korosztályok létszámával (10. táblázat).

10. táblázat

A 60—64 éves férfiak és az 55—59 éves nők létszámának változása 1971—1991 között (ezer fő)

Korcsoportok	Évek				
	1971	1976	1981	1986	1991
60—64 éves férfiak	16,1	12,7	11,7	15,6	15,6
55—59 éves nők	18,9	15,3	19,6	18,6	17,5
Összesen:	35,0	28,0	31,3	34,2	33,1

Az 1976. évi nagyobb arányú visszaesés az első világháború idején született kisebb létszámú korosztályokkal kapcsolatos. A gazdasági élet fejlődése, a fokozódó munkőkereslet továbbra is szükségessé teszi a munkaképes koron felüli népesség munkába állítását. Erre az egészségügyi viszonyok további javulása, biológiai öregkor kitolódása kedvező lehetőséget nyújt. A nyugdíjkorhatáron felüliek nagyobb arányú foglalkoztatását elősegítenék a nyugdíjfeltételek munkára ösztönzőbb átalakítása. Ezzel az aktív keresők létszámát megyei szinten könnyen lehetne néhány ezer fővel emelni. Amennyiben a mezőgazdasági munkavállalók nyugdíjkorhatárát az ipari szintnek megfelelőre változtatják, úgy a mezőgazdaságban különösen nagy szerep vár a munkaképes koron túl levők foglalkoztatásának további bővítésére. A mezőgazdaság még a korábban iparban dolgozók közül is vár munkavállalókat.

A korábbi vizsgálatok során megállapítást nyert, hogy a foglalkoztatottak létszáma a hosszútávú tervidőszak alatt alig változik (kb. 1,1 ezer fővel emelkedik). Ennek megfelelően a száz gazdaságilag aktív keresőre jutó eltartottak száma az 1971. évi 92,2 főről, 1991-re 90,8 főre csökken. Ez az országos értékekhez (106,1, illetőleg 103,2) viszonyítva kedvezőnek mondható, bár további javításra fokozottan van szükség, mert a megye ipari fejlettségi foka még mélyen az országos átlag alatt van. A hosszú távú tervidőszakban rendelkezésre álló munkaerők számbavételéhez az alábbi tényezőket kell figyelembe venni:

1. A demográfiai prognosztikából megállapítható, hogy a tanuló korban levők száma 1976—86 között némileg csökken, így kevesebben állíthatók munkába.

2. A munkaképes korúak létszámának csökkenése mellett, a háztartásokból egyre többen válnak aktív keresőkké.

A rendelkezésre álló munkaerőforrások gazdaságos felhasználása is elsőrendű népgazdasági érdek. Ezért előnyben kell részesíteni a hathatósabban termelő ágakat és ennek megfelelően biztosítani kell az átcsoportosítást az egyik területen a munkaerő-felszabadítást, míg máshol a fokozottabb arányokban való munkábaállítást. A jó tervezési és szervezési munkával csökkenteni lehet a felesleges munkábaállítást, ugyanakkor biztosítható a megyén kívül dolgozók létszámának csökkentése.

A távlati tervezésben figyelmet kell fordítani arra is, hogy az egyre nagyobb értéket képviselő termelőeszközök jobb kihasználása érdekében fokozottan szüksé-

gessé válik a folyamatos munkarend, illetőleg a több műszak bevezetése. Ezzel szemben ugyan számos ellentétes hatás is érvényesül, mint a munkaerőcsökkentés országos viszonylatban való folyamatos kiterjesztése és a fizetett szabadság növelése.

Számos területen továbbra is megmaradnak a viszonylag kedvezőtlen munkakörülmények és a fizikai munka szükségessége. Ennek megfelelően fizikai munkaerőhiány várható. Ellensúlyozása viszont csak a műszaki fejlesztés színvonalának emelésével oldható meg.

A mezőgazdasági munkaerőhelyzet alakulása

A távlati fejlődés folyamán a népgazdasági ágak foglalkoztatottsági alakulásában a legnagyobb változás a mezőgazdasági keresők vonatkozásában várható. A mezőgazdaság további fejlődése és szerkezeti átalakulása folyamán a keresők száma fokozatosan csökken. Ennek megfelelően arányuk az összes foglalkoztatotthoz viszonyítva az 1971. évi 47,4%-ról 1991-re 30,2%-ra csökken. A létszámcsökkenés évi átlagos üteme kb. 2%-os lesz és az 1971. évi 139,3 ezer mezőgazdasági kereső a tervidőszak végére kb. 89 ezerre esik vissza.

A mezőgazdasági munkaerőhelyzet alakulásának vizsgálatánál figyelembe kell venni a megye országos viszonylatban elfoglalt sajátos települési viszonyait, a mezőgazdasági termelésben eddig betöltött helyét, a természeti adottságokat.

Míg országos viszonylatban a külterületi népesség aránya 8,3%, addig Bács-Kiskun megyében a legnagyobb, 29%-os. A főként kertészeti jellegű mezőgazdasági termelési ágakban betöltött döntő szerepe által az országos mezőgazdasági bruttó termelési értéknek 9,3—9,5%-os részesedésével a megyék között az első helyet foglalja el. A mezőgazdasági aktív keresők aránya (47,4%) jóval magasabb az országos átlagnál (25,7%).

A mezőgazdasági termelést meghatározó természeti tényezők a megye területének közel kétharmadán kedvezőtlenek. Még mindig jelentős helyet foglalnak el a terméketlen futóhomokok, a szikes és a gyenge minőségű homoktalajok. A közepes termékenységű talajok aránylag kis területen váltogatják egymást, így a nagyüzemi parcellák kialakításának számos természeti akadálya van.

A munkaerőhelyzet alakulását erősen befolyásolja a mezőgazdaság sokszektorú megoszlása is. Itt van az ország szakszövetkezeti területének közel fele (47,7%). Ennek földrajzi megoszlása főként a Hátság középső területére jut, de közigazgatási egységként nagyon tagolt. Munkaerőhelyzete nehezen felmérhető. Állományában sok a nyugdíjkorhatár feletti dolgozó. Jóval kedvezőbb helyzetben van a közel másfélszáz mezőgazdasági termelőszövetkezet, bár a szintkülönbségek itt is nagyok. A 11 állami gazdaság következetesen valósítja meg a szocialista mezőgazdaság követelményeit.

A mezőgazdasági munkaerőhelyzet alakulását a termelés általános fejlődése is befolyásolja. A megfelelő eredmények eléréséhez szükségszerű a szakosodás továbbfejlesztése, a koncentráció fokának emelése, az új technológiai módszerek alkalmazása, valamint az iparszerű termelés szélesebb körben való kiterjesztése.

A mezőgazdasági termelés racionalizálása a munkaerőszükséglet csökkenését eredményezi. Figyelembe kell azonban venni, hogy a kertészet és gyümölcsstermesztés területén a gépesítés csak a munkák egy részében valósítható meg, ezért a kézi munkaerő szükségessége továbbra is megmarad. Ezzel szemben a szántó/öldi növénytermesztés csaknem minden ága, és folyamata gépesíthető, ezért itt érhető el a legnagyobb arányú kézi munkaerőcsökkentés. A mezőgazdasági munkaerőszükséglet

távlati alakulása a kedvezőtlen adottságú területek termelésszerkezetének átalakításával is javítható.

Az állattenyésztésben foglalkoztatottak számának csökkentéséhez szakágazonként nagyobb arányú beruházások szükségesek, ahol a megvalósítás ütemét más gazdasági ágak korrelációja határozza meg.

A távlati mezőgazdasági foglalkoztatottság biztosítása érdekében figyelembe kell venni azt is, hogy a korszerűsítés elsősorban a képzetlen női munkaerőket szabadítja fel. Ezek munkába állítása viszont újabb problémákat vet fel, egyben bizonyos átcsoportosításokat kíván meg. A női munkaerő lekötésére nagyobb munkaalkalom nyílik a korszerűsített állattenyésztésben, valamint a mezőgazdasági termeléshez kapcsolódó feldolgozóipari előkészítésben, élelmiszeripari félkész, esetleg késztermékek előállításában.

A mezőgazdaságban foglalkoztatottak távlati létszámalakulását erősen befolyásolják a korviszonyok. Korábbi adatainkból következik, hogy az elkövetkezendő években a magasabb korcsoportok jelentős része nyugdíjassá válik, illetve elhalálozik. Ennélfogva igen jelentős csökkenés következik be. Figyelembe kell venni a mezőgazdasági termelést elhagyó munkavállalók számát is. Az előbbi tényezők figyelembevételével a távlati tervidőszak alatt mintegy 86 ezer fős létszámcsökkenéssel kell számolni. Ezzel szemben viszonylag nem magas az ifjúságból és az eddig aktív termelő munkában részt nem vett munkaerők beállításából származó növekedés, amely összesen kb. 36 ezer főt jelenthet. E változások összesítését fejezi ki a 11. táblázat.

11. táblázat

A keresőlétszám alakulása a mezőgazdaságban 1971—1991 között (1000 főben)

Keresőlétszám 1971-ben		Csökkenés	Növekedés		Keresőlétszám 1991-ben
139,3	nyugdíjazás	60,0	ifjúságból	30,0	
	elhalálozás	20,0	háztartásból	6,0	
	kilépés	6,0			
	Összesen:	86,0		36,0	89,0

A hosszú távú tervidőszak alatt megváltozik a mezőgazdasági dolgozók korösszetétele. Az 50 éven felüliek magas aránya megszűnik és a közepes korosztályok kerülnek túlsúlyba.

Az ipari foglalkoztatottság fejlődése

Míg a mezőgazdasági munkavállalók száma kb. 50 ezerrel csökken, addig az ipari foglalkoztatottaké (az építőipar kivételével) a tervidőszak első évtizedében enyhén emelkedik, majd később alig változik és egy évtized alatt is csak kb. ezer fővel lesznek többen az ipari munkavállalók. A tervidőszak második felére prognosztizált csekély változás abból következik, hogy erre az időszakra jelentős technikai fejlődés várható, ami munkaerő-felszabadítást, illetőleg -átcsoportosítást tesz lehetővé. Ennek következtében ipari létszám-növekedéssel alig számolhatunk.

A fejlődési sajátosságok figyelembevételével az ipari foglalkoztatottak száma az 1971. évi 69,5 ezerről (23,7%), 1981-ig 80 ezer főre (27%) és a tervidőszak végére 1991-ig 81 ezerre (27,5%) emelkedik.

Nagyobb arányú változások várhatók az építőiparban, ahol széleskörű beruházások megvalósítására kerül sor. Ennek egyik feltétele az építőipar termelési

kapacitásának jelentős arányú növelése. Ehhez egyrészt technikai és technológiai fejlesztést kell megvalósítani, másrészt az építőipar jelenlegi elmaradottságát figyelembe véve a munkaerőlétszámot is emelni kell. Mindezek figyelembevételével az építőipari munkavállalók létszámát legalább 50%-kal kell emelni. Ennek megfelelően az 1971. évi 16,5 ezer főről (5,6%) 1991-re 24 ezer főre (8,1%) változik az építőipari dolgozók létszáma.

Külön feladatot jelent az egyre jobban szélesedő szolgáltató ágazatok megfelelő munkaerővel való ellátása. Ennek egyik legfontosabb területe a kereskedelemben foglalkoztatottak létszámának emelése [6]. Itt, a távlati feladatok körvonalazásánál állandó érvényűnek kell tekinteni, hogy a jobb áruellátás, a vásárlás tárgyi és személyi körülményeinek fejlesztése részét képezi a lakosság életszínvonalának. A lakosság jövedelmi szintje, életmódja, fogyasztási szokása jórészt társadalmi méretekben változik, ezért a fontosabb fejlesztési célkitűzéseket az országos programokhoz kell illeszteni. Biztosítandó azonban a megye sajátos fejlődése, amelyhez a területi feltételek figyelembevétele is elengedhetetlen.

A megye helyzetéből következik, hogy az életmód korszerűsítése következtében emelkedni fog az élelmiszerkereskedelmi forgalom és a vendéglátóipari tevékenység [7]. Eddig ugyanis a bolti élelmiszerellátás az országos értéknek csak 82%-át tette ki, míg a vendéglátásban 73%-át érte el.

A gyorsabb kereskedelmi forgalom emelkedéséhez jelentősen hozzájárul az urbanizáció ütemének megváltozása. Ezzel kapcsolatban új feladatok jelentkeznek a városokban, és egyéb kiemelt településekben, valamint az új külterületi lakóhelyeken. A hosszútávú tervidőszakban a megye nyolc nagyobb ütemben fejlődő központjába mintegy 40 ezren települnek be. Ezzel, a megye összlakosságának változása nélkül, az említett helyeken a lakosság száma 16%-kal növekszik, ami számos kereskedelmi problémát vet fel. A felvetődő problémák egy része az élelmiszer-kereskedelemben jelentkezik, nagyobb fele azonban az építkezésekkel, a lakásállomány növekedésével kapcsolatban a vegyesiparicikk-kereskedelmet érinti [8]. A szórvány-tanyatelepülések csökkenése mellett új külterületi lakótelepek is épülnek, amelyek megfelelő szintű kereskedelmi ellátást igényelnek.

A megyei villamosítási szint további fejlesztése a gazdasági és kulturális hatások mellett növeli a villamoskészülékek vásárlóinak a számát, ami szükségszerűen a szélesebb körű karbantartó hálózat kiépítését inkokolja.

A közlekedésben bekövetkező fejlődés, a gépkocsik ellátásával kapcsolatos feladatok megoldása mellett, a szabad idő korszerű eltöltésének problémáját is felveti, ami újabb kereskedelmi és egyéb szolgáltatási szerek kiépítését kívánja meg.

A fentiek figyelembevételével a hosszú távú fejlesztési időszakban az országos viszonyoknak megfelelően a szolgáltatási ágakban várható legnagyobb arányú munkaerő-emelkedés. Ennek megfelelően a foglalkoztatottak száma az 1971. évi 65 ezer főről 1991-re (több mint 50%-kal) kb. százezer főre emelkedik.

Az urbanizáció szerepe a foglalkoztatási szerkezet változásában

A területfejlesztés egyik alaptényezője az urbanizáció és a településhálózat színvonalának emelése. Ezzel együtt jár a foglalkoztatottság szerkezeti viszonyainak módosulása is [9]. Változnak a termelő és nem termelő ágak beruházásai, az ipar, a mezőgazdaság és szolgáltatások arányai.

A legdinamikusabb fejlődés, és ennek megfelelően, területi mozgás Kecskeméten és Baján várható. A megyeszékhely lakossága az 1971. évi 82 ezerről a tervidőszak

végére 109 ezerre, Baja népessége mintegy tizenegyezer fővel (35,5 ezerről, 46,5 ezerre) növekszik. A kiemelt települések (6 város és 2 község) együttes munkaerőforrása 1971-től 1991-ig várhatóan 21,6 ezerrel emelkedik. Ebből egyedül Kecskemétre több mint a fele (11 ezer) jut. A növekedés a tervidőszak kezdeti értékét több mint 20%-kal haladja meg. A gazdasági foglalkoztatottsági szerkezet megváltozásával a kiemelt települések népességaránya az 1971. évi 40,9%-ról, 49,7%-ra emelkedik. Az átalakulás számszerű alakulását a 12. táblázat fejezi ki.

12. táblázat

Kiemelt települések népességszámának változásai 1971—1991 között (ezer főben)

	1971	1976	1981	1986	1991
Népesség	231,2	240,9	255,9	268,0	280,6
A megye népességének %-ában	40,9	42,6	45,1	47,3	49,7

A kiemelt települések összes foglalkoztatható munkaerőinek száma kedvezően alakul. Az 1971. évi 110 ezer főről 137,7 ezerre emelkedik. Előnyös változás várható a munkaképes korú, nem keresők számának alakulásában, ahol 32 ezerről 26 ezerre való csökkenés várható.

A mezőgazdasági munkaerő alakulásában fontos tényezőként szerepel a szórvány tanyák megszűnésének üteme. A tervgazdálkodás bevezetésétől 1970-ig évente közel 2%-kal csökkent a külterületi lakosság száma. A hosszú távú tervidőszakban, különösen annak második felében némi felgyorsulás várható, aránya azonban nem haladja meg az évi 2%-os átlagot. Az általános gazdasági fejlődés, elősegíti a mezőgazdasági nagyüzemek további megerősödését, és ezzel hatást gyakorol a fiatalabb korosztályok körében, az ipari jellegű mezőgazdasági munka vállalására. Ezzel párhuzamosan számolni kell az új külterületi települések megerősödésével (13. táblázat).

13. táblázat

A külterületi népesség várható alakulása 1971—1991 között (ezer főben)

	1971	1976	1981	1986	1991
A népesség száma	164,0	145,0	123,0	100,0	85,0
A megye népességének arányában	29,0	25,6	21,7	17,7	15,2

A fentiek szerint a külterületi lakosság száma a hosszú távú tervidőszakban 48%-kal (79 ezer fő) csökken, ami számszerűleg közel azonos az elmúlt 20 év adatával (1949—1970 között 82 ezerrel csökkent), de arányaiban valamivel magasabb és e tényezők a népgazdasági ágak sajátos fejlődését befolyásolják.

Összefoglalás

A gazdasági növekedés, a lakosság életszínvonalának emelkedése csak akkor valószínűsíthető meg, ha a legfőbb termelőerő a népesség, száma és korösszetétele kedvezően alakul.

Bács-Kiskun megye alacsony népsűrűségű, ahol a tényleges szaporodás évenkénti üteme is csekély, éppen ezért különösen fontos feladat a kedvező munkaerő-gazdálkodás kialakítása.

A megyén belül a bácskai és Duna-menti tájak népszaporulata különösen alacsony, míg a Homokhátságé viszonylag kedvező. Száz év alatt a homokhátsági területek községeiben élők száma megkétszereződött, míg a kötött talajokon gazdálkodóké alig változott.

A megye lakosságának létszáma 1949-ben érte el csúcspontját. Ezt követően az ország kedvezőbb iparosítható területeinek munkaerő-elszívó hatására, továbbá a mezőgazdaság szocialista átalakulásával kapcsolatos átrétegződés következtében az *elvándorlás üteme növekedett* és eredményeként az össz népesség csökkent.

Az átalakulás másik jellemzője *a népesség nagyobb településekben való koncentrálódása*. 108 község közül csak négynek emelkedett a népességszáma, míg a többié csökkent. *Néhány községben 10 év alatt 20%-os csökkenés is bekövetkezett, ami új feladatok megoldását teszi szükségessé.*

Megyei viszonylatban a nemek aránya kiegyenlítettebbé vált, de a nők aránya a városokban magasabb. A népesség kor szerinti megosztására jellemző, hogy a 15 éven aluliak korosztályában 18%-os csökkenés (27 ezer fő) következett be. Ugyanakkor a 60 évnél idősebbek száma 20 ezer fővel (34%-kal) emelkedett.

A propagatív korú nők számából és korösszetételéből következik, hogy a születések száma 1976-ig emelkedik, majd fokozatosan csökken és a tervidőszak végén az 1971. évi szint alá esik vissza. *A munkaképes korúak száma 1971—1976 között kb. 1,6 ezerrel emelkedik, de a következő öt évben már több mint 6 ezerrel csökken.*

A mezőgazdaság fejlődése és szerkezeti átalakulása következtében a mezőgazdasági keresők száma kb. évente 2%-kal lesz kevesebb. Így az 1971. évi 139,3 ezres létszám a tervidőszak végére 89 ezerre esik vissza (47,4%-ról 30,2%-ra változik). A keresőlétszám csökkenésével főként a nyugdíjazás (60 ezer, és az elhalálozás 2a ezer) jelentős, míg a várható kilépők száma csak 6 ezer. *A részbeni munkaerőregenerálódás az ifjúságból (kb. 30 ezer) és a háztartásokból munkába állókkal érhető el.*

A mezőgazdaság zökkenőmentes fejlesztését a szántóföldi növénytermesztés komplex gépesítésével és részben a nők állattenyésztésbe való átcsoportosításával lehet elérni. A kertészet és gyümölcsstermesztés területén azonban a technikai haladás ellenére továbbra is jelentős kézimunkaerő-igény marad.

Az ipari foglalkoztatottak száma (az építőipar kivételével) csak 1981-ig mutat nagyobb emelkedést, míg a következő tíz évben alig változik (1971-ben 69,5 ezer, 1981-ben 80 ezer, 1991-ben 81 ezer). *Az építőiparban azonban a technikai fejlesztés ellenére, legalább 50%-os létszámnövekedést kell elérni.* (1971-ben 16,5 ezer, 1991-ben 24 ezer).

Még nagyobb munkaerőigény várható a szolgáltató ágazatokban, ahol az 1971. évi 65 ezerről, 1991-re százezerre emelkedik a munkavállalók száma.

A foglalkoztatási szerkezet megváltozásában igen nagy szerepe lesz az urbanizációnak. A városok és kiemelt települések fejlesztése nagyarányú népességnövekedést idéz elő. Ezek népességaránya az 1971. évi 40,9%-ról, 1991-re 49,7%-ra emelkedik, ami számszerűleg közel 50 ezer főt jelent. Főként ipari, építőipari és szolgáltatási munkaerő-növekedést jelent, ugyanakkor visszahat a mezőgazdasági munkaerő-helyzet alakulására.

A népgazdasági tervek realizálását viszont jelentősen befolyásolja a racionálisan megvalósítható munkaerő-gazdálkodás.

- [1] Bács-Kiskun megye 1970. évi népszámlálás. Kecskemét, 1973.
 [2] Bács-Kiskun megye IV. ötéves területi fejlesztési terve. Kecskemét, 1971, (kézirat).
 [3] MOHOLI K.: A Dél-Alföld gazdasági fejlődésének sajátosságai napjainkban. Szegedi Tanárképző Főisk. Tud. Közl., 1970.
 [4] MOHOLI K.: Gazdaságföldrajzi elvek érvényesítése Bács-Kiskun megye településhálózatának fejlesztésében. Szegedi Tanárképző Főisk. Tud. Közl., 1972.
 [5] Bács-Kiskun megye Tanácsa: A demográfiai tényezők alakulása 1990-ig. Kecskemét, 1974, (kézirat).
 [6] VERSZTOVSEK R.: A kiskereskedelmi hálózatfejlesztés távlati prognózisának módszerei. Kereskedelmi Szemle, 1974, 6.
 [7] KÁDÁS T., VÁGÓ J.: Az élelmiszerfogyasztás távlati fejlődése. Közgazdasági Szemle, 1974, 7, 8.
 [8] RADNÓTI GY.: A fogyasztási cikk-kereskedelem területi munkaerő helyzete. Kereskedelmi Szemle, 1974, 3.
 [9] PERCZEL K.: Faluhálózatunk jövője az urbanizálódás folyamatában. Területrendezés, 1974, 1.

ОЖИДАЕМОЕ ФОРМИРОВАНИЕ ЧИСЛЕННОСТИ НАСЕЛЕНИЯ В ОБЛАСТИ БАЧ-КИШКУН МЕЖДУ 1971—1991 ГОДАМИ, С ОСОБЕННЫМ ВНИМАНИЕМ НА СНАБЖЕНИЕ РАБОЧЕЙ СИЛОЙ В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ

К. Мохолу

В интересах удовлетворения потребностей общества на более высоком уровне необходимо расширение занятости рабочих до рационального предела и непрерывное повышение постоянной производительности. Однако, экономическое развитие, повышение жизненного уровня населения можно осуществить только тогда, если благоприятно формируется численность и возрастной состав населения — самой главной производительной силы.

Область Бач-Кишкун является не густо заселённой областью, где темп годового прироста населения очень маленький, именно поэтому особенно важна задача создания рациональной экономики рабочей силой.

Численность населения области в 1949 году достигла самой высокой точки. После этого под отвлекающим рабоче силы влиянием территорий страны, более благоприятных для индустриализации, и в следствие переселения сельского хозяйства, связанное с социалистическим преобразованием, темп переселения возрос и в результате этого снизилась густота населения.

Другим фактором преобразования было концентрация населения в крупных поселениях.

Из исследований можно установить, что в отношении области пропорция полов стала более уравновешенной, но количество женщин в городах больше. На распределение населения по возрасту характерно то, что у поколения до 15 лет произошло 18 процентное снижение (27 тысяч человек). В то же время численность населения выше 60 лет возросла на 20 тысяч человек (34%).

Из количества и возрастного состава женщин пропагандивного возраста следует, что рождаемость повышается только до 1976 года, потом постепенно снижается и в конце планового этапа снижается ниже уровня 1971 года.

В следствие развития и структурного преобразования сельского хозяйства количество зарабатывающих в сельском хозяйстве каждым годом снижается приблизительно на —%. Так 139,3 тысячное количество 1971 года до конца планового этапа снижается до 89 тысяч. В снижении количества зарабатывающих главным образом является значительным уход на пенсию (60 тысяч, а количество умерших 20 тысяч), а ожидаемое количество убыли только 6 тысяч. Частичное воспроизведение рабочей силы может произойти только из молодёжи (приблизительно 30 тысяч) и из тех, которые из домашних хозяйств устраиваются на работу.

Безпрерывное развитие сельского хозяйства можно достичь комплексной механизацией полевого растениеводства и отчасти перегруппировкой женщин в область скотоводства. Однако в огородничестве и плодоводстве вопреки техническому прогрессу и в дальнейшем остаётся значительная потребность в ручном труде.

Количество занятых в промышленности — за исключением строительной промышленности — показывает большое повышение только до 1981 года, а в последующие 10 лет еле изменяется.

Можно ожидать недостатка рабочей силы в отраслях обслуживания, где с 65 тысяч 1971 года до 1991 года повышается на 100 тысяч работающих.

В изменении структуры занятости очень большую роль будет играть урбанизация. Развитие городов и выделенных поселений вызовет большой прирост населения.

DIE ZU ERWARTENDE GESTALTUNG DER BEVÖLKERUNGSZAHL IM KOMITAT BÁCS KISKUN ZWISCHEN 1971 UND 1991 MIT BESONDERER HINSICHT AUF DIE VERSORGUNG MIT LANDWIRTSCHAFTLICHEN ARBEITSKRÄFTEN

K. Moholi

Im Interesse einer Befriedigung der Bedürfnisse der Gesellschaft auf höherer Ebene ist eine Ausdehnung der Beschäftigung bis zur rationalen Grenze sowie die laufende Hebung der Produktion erforderlich. Ein Anwachsen der Wirtschaft, die Erhöhung des Lebensstandards der Bevölkerung ist aber nur dann zu verwirklichen, wenn die Zahl und Alterszusammensetzung der höchsten Produktionskraft, der Bevölkerung, sich günstig gestaltet.

Das Komitat Bács-Kiskun hat eine niedrige Bevölkerungsdichte, wo auch das jährliche Tempo der tatsächlichen Vermehrung niedrig ist. Somit ist die Ausgestaltung der günstigen Arbeitskräftehaushaltung eine besonders wichtige Aufgabe.

Die Bewohnerzahl des Komitats erreichte 1949 ihr Maximum. Anschliessend wuchs auf den Arbeitskräfte entziehenden Einfluss der günstiger industrialisierbaren Gebiete des Landes und infolge der Umschichtung in Verbindung mit der sozialistischen Umgestaltung der Landwirtschaft das Tempo der Abwanderung an, und als Ergebnis davon nahm die Gesamtbevölkerungszahl ab.

Ein anderes Charakteristikum der Umwandlung war die Konzentrierung der Bewohner in grösseren Siedlungen.

Die vorliegenden Untersuchungen lassen feststellen, dass in Komitats-Relation das Verhältnis der Geschlechter einheitlicher, ausgeglichener wurde, doch liegt das Verhältnis der Frauen in den Städten höher. Kennzeichnend für die altersmässige Verteilung der Bevölkerung ist, dass in der Altersklasse der unter 15-jährigen eine Verringerung um 18% (27 000 Mann) eingetreten ist, während die Zahl der über 60-Jährigen sich um 20 000 (34%) erhöhte.

Aus der Zahl und der Alterszusammensetzung der Frauen im propagativen Alter folgt, dass ein Anstieg der Geburtenzahl nur bis 1976 zu erwarten ist, dann folgt ein allmähliches Nachlassen und bis zu Ende der Planperiode wird sie unter das Niveau von 1971 sinken.

Infolge der Entwicklung und der strukturellen Umwandlung der Landwirtschaft wird die Zahl der landwirtschaftlichen Verdiener jährlich um rund 2% geringer, d.h. von 139,3 tausend im Jahre 1971 wird bis zu Ende der Planperiode ein Rückgang auf 89-tausend erfolgen. In der Reduktion der Verdiener-Zahl ist hauptsächlich die Pensionierung (60-tausend und die 20-tausend Sterbefälle) von Belang. Die Zahl der wahrscheinlich Austretenden beträgt nur 6-tausend. Eine teilweise Regenerierung der Arbeitskräfte lässt sich aus Jugendlichen (ca. 30-tausend) und den aus dem Haushalt in ein Arbeitsverhältnis Tretenden erzielen.

Eine reibungslose Weiterentwicklung der Landwirtschaft kann durch komplexe Mechanisierung der ackerbaulichen Pflanzenzucht und der Umgruppierung der Frauen in die Viehzucht erreicht werden. Im Sektor der Gärtnerei und der Obstzucht aber bleibt trotz aller technischen Fortschritte der Bedarf an manuellen Arbeitskräften auch weiterhin bedeutend.

Die Zahl der in der Industrie — mit Ausnahme der Bauindustrie-Beschäftigten zeigt nur bis zum Jahre 1981 einen grösseren Anstieg, bleibt aber dann in den folgenden 10 Jahren annähernd die gleiche.

Ein grösserer Arbeitskräfteanspruch ist in den Dienstleistungszweigen zu erwarten, wo sich die Zahl der Arbeitnehmenden von 65-tausend im Jahre 1971 bis zum Jahre 1991 auf hunderttausend erhöhen wird.

Eine sehr grosse Rolle in der Veränderung der Beschäftigungsstruktur wird die Urbanisation einnehmen. Der Ausbau, die Entwicklung der Städte und hervorgehobenen Siedlungen wird nämlich einen enormen Bevölkerungszuwachs zeitigen.